

CAUZE CARE ÎNLĂTURĂ CARACTERUL PENAL AL FAPTEI DAR NU SUNT PREVĂZUTE DE LEGEA PENALĂ

Gheorghe GLADCHI, ORCID: 0000-0001-9786-1111
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

CZU: 343.222:343(478)(094.5)

e-mail: ggladchi@yahoo.com

This paper aims to analyze the causes that remove the criminal nature of an act but are not provided for by our penal law. The introduction of these causes in Chapter III of the current Penal Code is subject to debate in legal literature. These causes include: the victim's consent, the execution of legal provisions, the fulfillment of an obligation, the causing of harm during sports competitions, the execution of a special mission. Through the conducted study, the conditions necessary for their existence have been established, the common features of the analyzed circumstances and the causes that remove the criminal nature of the act, as provided by law, have been identified. The introduction of the analyzed circumstances in the respective chapter of the present Code is proposed, as these causes only have effects if specifically provided for and under the conditions established by law.

Cuvinte-cheie: răspundere penală, temeii, cauze care înlătură caracterul penal al faptei, consimțământul persoanei vătămate, executarea prevederilor legii, îndeplinirea unei obligații, cauzarea prejudiciului în timpul competițiilor sportive, executarea unei misiuni speciale.

În doctrina penală, în afară de cauzele care înlătură caracterul penal al faptei prevăzute de legea penală, sunt analizate și alte cauze care exclud pericolul social, fie vinovăția faptei, fie ilegalitatea acesteia, înlătură, deci, existența infracțiunii și, pe cale de consecință, exclud răspunderea penală. Introducerea cauzelor respective în capitolul al III-lea din Codul penal este discutabilă în știința dreptului penal. Din aceste cauze fac parte: consimțământul persoanei vătămate; executarea prevederilor legii (realizarea unui drept); îndeplinirea unei obligații; cauzarea prejudiciului în timpul competițiilor sportive; executarea unei misiuni speciale, numită și aflarea printre participanții la infracțiune, potrivit unei misiuni speciale. Ultima, din cauzele enumerate, este prevăzută de art. 38 din Codul penal al Republicii Belarus.

În literatura de specialitate, unii autori susțin că aceste împrejurări nu pot fi considerate drept cauze care înlătură caracterul penal al faptei, întrucât nu sunt reglementate de legislația penală, ci de legislația altor ramuri de drept (normele dreptului constituțional, administrativ, civil și altor ramuri de drept) [1, p. 222]. Totodată, niciuna dintre împrejurările respective nu sunt prevăzute drept cauze care înlătură caracterul penal al faptei în codul penal în vigoare, și, prin urmare, lipsește temeiul legal de excludere a răspunderii penale. Deci, în atare situație, poate fi vorba doar de luarea în vedere a acestora ca circumstanțe atenuante la stabilirea pedepsei, în condițiile în care acestea vor fi considerate astfel de instanța de judecată.

Chiar dacă, consimțământul persoanei vătămate, executarea prevederilor legii (realizarea unui drept) sau îndeplinirea unei obligații, nu sunt prevăzute expres de legea penală în calitate de cauze care înlătură caracterul penal al faptei, acestea nu pot să nu aibă importanță juridică penală în acele cazuri, când este vorba de rezolvarea problemei privind temeiul răspunderii penale, fie excluderea acesteia. Totodată, cel care aplică legea, bineînțeles, nu este în drept să indice direct aceste împrejurări la rezolvarea problemei privind răspunderea penală a făptuitorului, deoarece ele nu sunt prevăzute de legea penală. Însă, analizând conținutul juridic al împrejurărilor respective, pe baza normele altor ramuri de drept, cel care aplică legea „ajunge” la temeiul răspunderii penale, cel mai frecvent, la lipsa vinovăției penale (intenției, fie imprudenței). Prin urmare, aceste împrejurări se transformă indirect în cauze care au importanță juridică penală.

Consimțământul persoanei vătămate. Potrivit legii penale nu este considerată infracțiune distrugerea de către o persoană a bunurilor sale, privarea sa de viață sau cauzarea unei daune sănătății proprii. În acest context, se pune problema dacă poate fi considerată drept prejudiciabilă și infracțională încălcarea intereselor enumerate *supra*, nu de către titularul acestora, ci cu consimțământul lui ori la rugămintea sa.

Întrucât un astfel de consimțământ și mai ales rugămintea constituie un mod de dispunere în privința drepturilor sau valorilor individuale, consimțământul persoanei de a i se cauza, spre exemplu, daune proprietății sale, înlătură caracterul penal al faptei îndreptate împotriva patrimoniului, întrucât acesta constituie un mod de realizare a dreptului de proprietate. Astfel, consimțământul persoanei vătămate privind luarea unui bun mobil din posesia sa nu va fi calificată furt (art. 186 Cod penal), fiindcă nu s-a realizat fără consimțământul acesteia și astfel nu reprezintă o faptă prevăzută de legea penală.

În doctrina penală, majoritatea autorilor, absolut întemeiat, consideră că problema consimțământului victimei trebuie rezolvată, în principiu, la fel și în cazurile când persoana vătămată este de acord ca o altă persoană să săvârșească față de ea o faptă prevăzută de legea penală vizând alte valori sociale (sănătatea, integritatea corporală, libertatea, demnitatea, onoarea) de care persoana vătămată poate să dispună în mod legal [2, p. 285]. În măsura în care consimțământul dat nu are ca efect o sacrificare totală a dreptului în cauză sau nu este contrară ordinii publice ori bunelor moravuri. Astfel, nu va produce efecte consimțământul privind ținerea persoanei în cauză în stare de sclavie (art. 167 Cod penal al Republicii Moldova), întrucât în acest caz, este vorba de suprimarea totală a valorii sociale protejate (libertatea și demnitatea persoanei). Alt exemplu, potrivit art. 228 din Codul penal german, fapta prin care o persoană pricinuieste o vătămare corporală unei alte persoane cu consimțământul acesteia este considerată infracțiune numai dacă reprezintă o încălcare a bunelor maniere [3, p. 246].

Așadar, dacă lipsa consimțământului persoanei vătămate este o condiție de existență a infracțiunii, atunci existența unui astfel de consimțământ va face ca fapta să nu fie prevăzută de legea penală (lipsește tipicitatea), iar caracterul penal al faptei va fi înlăturat ca efect al lipsei prevederii în legea penală [4, p. 193].

Totodată, consimțământul persoanei vătămate nu produce efecte în cazul infracțiunilor contra vieții. Legea noastră penală consideră infracțiune privarea de viață a altei persoane nu doar cu acordul acesteia, ci și la dorința ei, indiferent de starea sănătății persoanei vătămate. În majoritatea sistemelor judiciare actuale (dreptul italian, francez, spaniol, elvețian etc.) se consideră că dreptul la viață este indisponibil, eutanasia fiind sancționată și în dreptul nostru ca omor consumat. În cazul lipsirii de viață la dorința persoanei (eutanasierei), art. 148 Cod penal al Republicii Moldova, dorința persoanei servește ca circumstanță care atenuază pedeapsa. „Atenuarea răspunderii penale în cazul acestei forme de omor se justifică prin faptul că lipsirea de viață se face la dorința victimei (sau a rudelor acesteia – în cazul victimei minore). În plus, lipsirea de viață este realizată din motive „sociale”, în vederea încetării suferințelor fizice ale unei persoane pe care o așteaptă o moarte apropiată” [5, p. 328].

Conform art. 22 alin. (2) Cod penal român, consimțământul persoanei vătămate nu produce efecte în cazul infracțiunilor contra vieții, precum și atunci când legea exclude efectul justificativ al acestuia. În acest caz textul legii exclude consimțământul în mod explicit, situație care este prevăzută și de art. 208 alin. (2) Cod penal român și de art. 209 alin. (3) Cod penal român privind traficul de persoane și respectiv, traficul de minori, când consimțământul persoanei victimă nu constituie cauză justificativă (care înlătură caracterul penal al faptei). Reținem, de asemenea, că și legiuitorul nostru exclude efectul justificativ al consimțământului persoanei vătămate prin folosirea sintagmei „*cu sau fără consimțământul acesteia*” în dispoziția art. 165 alin. (1) Cod penal, care se referă la prezența sau lipsa consimțământului persoanei vătămate de a fi traficată. Deci, în acest caz, consimțământul persoanei vătămate de a fi traficată nu înlătură caracterul penal al faptei și, respectiv, nu exclude răspunderea făptuitorului pentru săvârșirea infracțiunii de trafic de ființe umane.

Prin urmare, consimțământul persoanei de a i se pricinui o daună intereselor sale individuale înlătură caracterul penal al faptei și, pe cale de consecință, exclude răspunderea penală doar în anumite condiții.

1. Să fie săvârșită o faptă prevăzută de legea penală. Fără existența unei fapte prevăzute de legea penală nu se mai pune problema analizei existenței vreunei cauze care înlătură caracterul penal al faptei.

2. Persoana vătămată să fie titularul valorii sociale ce urmează a fi lezată, să poată dispune în mod legal de acea valoare sau drept în privința căruia și-a dat consimțământul să fie lezată sau pus în pericol. Din aceste valori și drepturi fac parte drepturile patrimoniale și personale. Dacă făptuitorul se află în eroare cu privire la titularul unui anumit drept, atunci problema răspunderii acestuia este rezolvată potrivit regulilor erorii de fapt.

3. Consimțământul persoanei poate fi valabil doar în limitele în care aceasta dispune de drepturile sale personale sau patrimoniale. Persoana vătămată nu poate consimți la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală care să aibă ca obiect viața persoanei respective. În același timp, este de precizat că nici dispunerea de proprietate nu este nelimitată. Astfel, poate fi consimțită demontarea casei proprii, dar nu poate fi dat acordul

privind aruncarea în aer a acesteia, întrucât, în acest caz, pot fi lezate interesele altor persoane.

4. Consimțământul este valabil când provine de la o persoană care își dă seama de caracterul acțiunilor sale și are capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile, adică este responsabilă și are capacitatea de exercițiu. Dacă făptuitorul se află în eroare în privința capacității de exercițiu al persoanei care și-a dat acordul, atunci problema privind răspunderea penală va fi soluționată potrivit regulilor erorii de fapt.

5. Consimțământul trebuie să fie valabil exprimat, să nu fie viciat prin violență, dol sau eroare esențială. În situația când persoana vătămată, fiind amenințată cu aplicarea armei transmite bunurile sale infractorului, nu poate fi vorba de consimțământ ca cauză care înlătură caracterul penal al faptei. Consimțământul poate fi dat în orice formă (oral, scris, gesturi etc.), afară de cazul în care în lege se prevede o anumită formă. Consimțământul persoanei vătămate poate fi exprimat personal, dar este posibil să fie exprimat printr-un reprezentat.

6. Consimțământul trebuie să existe în momentul luării hotărârii de a săvârși fapta și pe toată durata desfășurării activității infracționale. Dacă persoana vătămată și-a dat acordul ulterior săvârșirii faptei, caracterul infracțional al faptei nu este înlăturat. Dacă persoana vătămată și-a dat inițial acordul, dar pe parcursul săvârșirii faptei a retras acest acord, continuarea săvârșirii faptei este nejustificată și poate fi infracțiune.

7. Consimțământul persoanei vătămate nu trebuie să urmărească atingerea unor scopuri sociale negative. Dacă partea vătămată consimte la lezarea sau punerea în pericol a valorii sociale (de care teoretic poate dispune) cu scopul de a aduce atingere altor valori sociale, atunci un astfel de acord nu este valabil, iar fapta este nejustificată [4, p. 194]. Așa de exemplu, va fi considerat ilegal consimțământul persoanei la producerea de vătămări asupra sa în scopul eschivării de la serviciul militar (art. 372 Cod penal). „În cazul în care acțiunea de mutilare este efectuată de o altă persoană (bineînțeles la solicitarea și, deci, cu consimțământul persoanei care este mutilată), aceasta va fi complice la infracțiunea prevăzută de art. 372 Cod penal. Complicele trebuie să cunoască scopul în care se face mutilarea” [6, p. 1208].

Consimțământul persoanei vătămate ca circumstanță care exclude răspunderea penală își are sediul de reglementare în Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. Un astfel de caz este prevăzut în alin (5) art. 212 din Codul penal privind răspunderea pentru contaminarea cu maladia SIDA, potrivit căruia, persoana care a săvârșit acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2) ale acestui articol, nu este pasibilă de răspundere penală dacă a comunicat din timp persoanei puse în pericol de a fi contaminată despre existența la primul a maladii SIDA sau dacă persoana pusă în pericol de a fi contaminată știa despre existența acestei maladii, dar benevol a săvârșit acțiuni ce au constituit pericol de contaminare. În acest caz, consimțământul persoanei vătămate poate fi considerat drept cauză care înlătură caracterul penal al faptei și, pe cale de consecință, exclude răspunderea penală a făptuitorului. Altă circumstanță care înlătură caracterul penal al faptei și, pe această cale exclude răspunderea penală, este *executarea prevederilor legii*. Atunci

când legea dispune că o anumită activitate trebuie îndeplinită, implicit, acea activitate nu poate fi socotită ilicită, întrucât ea nu este contrară dreptului, ci conformă lui [7, p. 369]. Cu alte cuvinte, fapta săvârșită de o persoană în executarea legii, în condițiile prevăzute de lege, nu poate constitui infracțiune.

Rațiunea necesității reglementării acestei cauze care înlătură caracterul penal al faptei este aceea că, o faptă nu poate avea caracter ilicit ca urmare a prevederii sale în norma penală, iar, pe de altă parte, aceiași faptă să fie considerată licită de către alte norme. Nu ar fi de conceput ca legea să prevadă posibilitatea exercitării unui drept, iar în același timp această posibilitate să fie înlăturată ca urmare a interzicerii [4, p. 191].

Această cauză care înlătură caracterul penal al faptei se regăsește în majoritatea legislațiilor penale europene. Astfel, art. 122-4 alin. 1 din Codul penal francez prevede că nu răspunde penal persoana care îndeplinește un act prescris sau autorizat prin dispoziții legale sau regulamentare. Dispoziții similare există în Codul penal italian (art. 51), Codul penal spaniol (art. 20 pct. 7), Codul penal român (art. 21 alin. (1) etc [3, p. 242].

Pentru ca executarea prevederilor legii să constituie o cauză care înlătură caracterul penal al faptei trebuie îndeplinite cumulativ mai multe condiții:

a) săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală. Dacă fapta comisă nu este prevăzută de legea penală, atunci nu se pune problema înlăturării caracterului penal al acesteia;

b) persoana să fie împuternicită la realizarea acestei fapte;

c) persoana care invocă cauza ce înlătură caracterul penal al faptei să fi comis fapta în executarea unui drept prevăzut de lege. Exercițarea dreptului respectiv poate fi prevăzută, de pildă, de: legi organice, legi ordinare, hotărâri ale Guvernului, hotărâri ale consiliului raional, local etc.;

d) exercițarea dreptului prevăzut de lege să fi avut loc în condițiile și în limitele legii. Exercițarea dreptului cu depășirea cadrului legal, cu rea-credință, nu mai poate constitui o cauză care înlătură caracterul penal al faptei;

e) conform circumstanțelor cauzei trebuie să fie stabilit temeiul faptic al săvârșirii unor astfel de acțiuni, care cauzează daune sau încalcă drepturile cuiva.

Doar fiind respectate aceste condiții, va putea fi invocată executarea prevederilor legii drept cauză care înlătură caracterul penal al faptei și, ca urmare, persoana nu va fi supusă răspunderii penale.

Îndeplinirea unei obligații impuse de lege sau de autoritatea competentă poate, de asemenea, să constituie o cauză care înlătură caracterul penal al faptei. Astfel, prin îndeplinirea unei obligații impuse de lege sau de autoritatea competentă (spre exemplu, de către reprezentanții organelor de menținere a ordinii de drept, de lucrătorii medicali sau de militari), destul de frecvent se aduce atingere intereselor legale ale cetățenilor, fiind chiar pricinuite daune. Aceste fapte nu pot fi considerate infracțiuni, întrucât exercițarea acestor profesii este legală și se realizează în limitele și în condițiile stabilite de lege.

În cazul îndeplinirii unei obligații, ar fi de neconceput ca, pe de o parte, neîndeplinirea acesteia, să conducă la sancționarea persoanei respective, iar, pe de altă parte,

respectarea acelei obligații (impusă de lege sau de autoritatea competentă) să constituie infracțiune. Într-o astfel de situație, persoana în cauză nu ar mai avea posibilitatea unei conduite conforme cu legea, pentru că în oricare din situații ea este pusă în postura încălcării uneia dintre normele respective [4, p. 191].

Îndeplinirea unei obligații ca cauză care înlătură caracterul penal al faptei este reglementată în legislațiile penale a mai multor state europene (Franța, Belgia, Italia, Spania, România etc.). Astfel, dispozițiile art. 21 Cod penal român privind executarea unui drept sau a îndeplinirii unei obligații au în vedere trei situații: a) executarea unui drept recunoscut de lege; b) îndeplinirea unei obligații impuse de lege și c) îndeplinirea unei obligații impuse de autoritatea competentă, în forma prevăzută de lege.

Pentru ca *îndeplinirea unei obligații impuse de lege* să constituie o cauză care înlătură caracterul penal al faptei trebuie respectate anumite condiții:

a) să se săvârșească o faptă prevăzută de legea penală;

b) fapta să fie săvârșită în îndeplinirea unei obligații impuse de lege. Între făptuitor și lege nu există un intermediar, încât persoana abilitată de lege acționează direct pentru aplicarea prevederilor legii;

c) îndeplinirea obligației trebuie făcută cu respectarea condițiilor și limitelor prevăzute de lege.

În cazul când toate dispozițiile impuse de lege sunt respectate, este imposibilă răspunderea penală. Îndeplinirea obligației cu depășirea cadrului legal, cu rea-credință, este pedepsită în mod penal.

Îndeplinirea unei obligații impuse de autoritatea competentă poate constitui o cauză care înlătură caracterul penal al faptei în următoarele condiții:

a) să se săvârșească o faptă prevăzută de legea penală;

b) fapta să fie săvârșită în îndeplinirea unei obligații impuse de autoritatea competentă.. Între făptuitor și lege se interpune o autoritate legitimă, de la care emană ordinul și care este îndreptată să dea ordine cu privire la situațiile în care urmează să se aplice legea, cât și cu privire la modul de aplicare a acesteia;

c) Îndeplinirea obligației să fie impusă în forma prevăzută de lege. Această condiție, alături de condiția ca îndeplinirea obligației să fie impusă de autoritatea competentă, reprezintă pentru făptuitor un indiciu de legalitate a faptei pe care o comite pentru aducerea la îndeplinire a obligației respective;

d) făptuitorul să fie competent a executa dispoziția primită;

e) îndeplinirea obligației să nu fie în mod vădit ilegală.

Cauzarea prejudiciului în timpul competițiilor sportive. Deși împrejurarea respectivă este aparent asemănătoare cu riscul întemeiat, între aceste două situații există deosebiri care împiedică aplicarea prevederilor art. 40 Cod penal când sunt cauzate daune sănătății în timpul competițiilor sportive. Astfel, un sportiv poate să-i cauzeze un prejudiciu coechipierului său în timpul antrenamentului. În atare situație, nu poate fi vorba despre un scop social-util, realizarea căruia reprezintă o condiție necesară a riscului întemeiat. În orice competiție sportivă, scopul spre care tinde sportivul, de regulă, constă

în obținerea rezultatului de care el personal este interesat. Un astfel de scop nu poate fi considerat social-util [8, p. 198].

De asemenea, este imposibil a prevedea rezultatul acțiunilor sportivului în diferite situații. Astfel, fotbalistul care cauzează un prejudiciu pe teren, în timpul jocului, obiectiv nu poate să ia toate măsurile necesare pentru prevenirea vătămării intereselor ocrotite de lege, să aibă în vedere și să ia în calcul, toate condițiile necesare privind legalitatea acțiunilor sale. Unele genuri de sport, în general, se bazează pe cauzarea daunei adversarului, cum ar fi boxul sau luptele. Așa dar, până în prezent, legislația nu a stabilit limitele în care cauzarea prejudiciului în timpul competițiilor sportive constituie infracțiune.

Executarea unei misiuni speciale. În timpul realizării activității speciale de investigații în vederea curmării și descoperirii infracțiunilor de către ofițerii de investigații ai subdiviziunilor specializate din cadrul autorităților abilitate în acest sens, destul de frecvent, sunt vătămăte interesele ocrotite de legea penală. Aceste fapte nu pot fi considerate infracțiuni în situațiile în care activitățile respective sunt permise de lege și sunt executate în limitele cadrului legal și în condițiile stabilite de lege. Pentru determinarea legalității prejudiciului cauzat este necesar a recurge la lege (spre exemplu, Codul de procedură penală a Republicii Moldova, Legea nr. 59 din 29-03-2012 privind activitatea specială de investigații etc.), acte subordonate legii, regulamente și instrucțiuni care reglementează realizarea activităților profesionale respective. Dacă toate dispozițiile acestor acte sunt respectate, atunci răspunderea penală este imposibilă.

Potrivit art. 135 alin. (3) Cod de procedură penală, acțiunile de transmitere sau primire sub control a banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite, deși cad formal sub incidența infracțiunii, în mod separat nu constituie infracțiune și se realizează doar în scop de identificare a intențiilor și de verificare a sesizărilor cu privire la săvârșirea infracțiunii care a început până la sau în afara implicării organelor indicate la alin. (2). Precizăm, că în alin. (2) al articolului respectiv sunt indicate, în acest sens, subdiviziunile specializate ale Ministerului Afacerilor Interne și Centrului Național Anticorupție. În dispoziția alin. (4) din același articol se prevede că persoanele care realizează actul de transmitere sau primire a banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite nu poartă răspundere pentru acțiunile lor realizate sub controlul organelor abilitate.

În același timp, norme care reglementează activitățile respective se regăsesc și în alte legi. Astfel, în art. 14 din Legea nr. 50 din 22-03-2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate, este definită *infracțiunea controlată* ca măsură specifică de combatere a criminalității organizate. Conform acestor reglementări, infracțiunea controlată reprezintă comiterea de către persoana încadrată controlat în grupul sau organizația criminală a unei fapte ce prezintă doar semne obiective ale unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, în mod controlat și dirijat de autoritatea prevăzută la art. 6 alin. (1), în scopul curmării sau descoperirii infracțiunilor grave, deosebit de grave sau excepțional de grave. Este de precizat că în art. 6 alin. (1) din prezenta lege se prevede că atribuțiile în domeniul prevenirii și combaterii criminalității organizate sunt exer-

citare de subdiviziunile specializate ale Ministerului Afacerilor Interne, Administrației Naționale a Penitenciarelor, Serviciului de Informații și Securitate, Centrului Național Anticorupție, Serviciului Vamal.

Executarea unei misiuni speciale este o cauză care înlătură caracterul penal al faptei și trebuie reglementată în Codul penal – unica lege penală a Republicii Moldova, care determină faptele ce constituie infracțiuni, stabilește temeiul și condițiile răspunderii penale și prevede pedepsele ce se aplică infractorilor. Aceste cauze nu produc efecte decât dacă sunt *anume prevăzute* și în *condițiile* stabilite de lege. Rațiunea reglementării acestei cauze care înlătură caracterul penal al faptei este aceea că, o faptă nu poate avea caracter ilicit ca urmare a prevederii sale în norma penală, iar, pe de altă parte, aceeași faptă să fie considerată licită de către alte norme.

Această cauză care înlătură caracterul penal al faptei este reglementată și în alte legislații penale. Astfel, art. 38 din Codul penal al Republicii Belarus prevede că nu este supusă răspunderii penale persoana, care, îndeplinind în conformitate cu legislația în vigoare, o misiune specială în vederea prevenirii, descoperirii sau curmării infracțiunii și acționând împreună cu alți participanți, este nevoită să săvârșească o infracțiune. Prevederile respective nu se aplică persoanei care a săvârșit o infracțiune gravă sau deosebit de gravă, îndreptată împotriva vieții sau sănătății persoanei.

Împrejurările analizate au trăsături comune cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei. În primul rând, fapta săvârșită în prezența acestor împrejurări, formal conține semnele unei infracțiuni prevăzute de legea penală, însă ea este realizată în condiții specifice care o transformă din faptă socialmente dăunătoare în activitate pozitivă sau neutră pentru interesele societății. În al doilea rând, oricare din cauzele respective se caracterizează prin condițiile sale de legalitate. Dacă aceste condiții sunt respectate întocmai, se exclude existența infracțiunii, iar făptuitorul nu va fi supus răspunderii penale.

Referințe:

1. БОРЗЕНКОВ Г. Н., КОМИССАРОВ В. С., КУЗНЕЦОВА Н. Ф. și al. *Уголовное право. Общая часть*. Под ред. Борзенкого Г. Н., Кузнецовой Н. Ф., Ткачевского Ю. М. Москва: Изд-во Московского ун-та, 1993. 368 p.
2. КОНДРАШОВА Т. В., în colab., *Уголовное право. Общая часть*. Отв. ред. И. Я. Козаченко и З. А. Незнамова. Москва: Изд. Группа ИНФРА*М-НОРМА, 1998. 516 p. ISBN 5-89123-081-X; ISBN 5-86225-408-0.
3. PĂVĂLEANU, V., *Drept penal general. Conform noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2012. 503 p. ISBN 978-973-127-708-0.
4. MITRACHE, C., MITRACHE, Cr., *Drept penal român. Partea generală*. Ed. a 4-a. București: Universul Juridic, 2022. 557 p. ISBN 978-606-39-0950-4.
5. BRÎNZĂ, S., STATI, V., *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. I. Chișinău: Univ. de Stat din Moldova, 2015. 1326 p. ISBN 978-9975-53-468-0; ISBN 978-9975-53-469-7.

6. BRÎNZA, S., STATI, V., *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II.* Chișinău: Univ. de Stat din Moldova, 2015. 1297 p. ISBN 978-9975-53-468-0; ISBN 978-9975-53-470-3.
7. DONGOROZ, V., *Drept penal: reeditarea ediției din 1939.* București: Asociația Română de Științe Penale, 2000, 772 p.
8. БАРЬШЕВА К. А., în colab., *Российское уголовное право. Общая часть.* Под ред. Г. А. Есакова. Москва: Проспект, 2021. 400 p. ISBN 978-5-392-34081-1.